

Hierarchowie Cerkwi unickiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów – stan badań i postulaty badawcze

Częścią dziedzictwa kulturowego wielokulturowej Rzeczypospolitej jest Cerkiew unicka. Jej historia wpisuje się w dzieje społeczne, polityczne i religijne kilku państw. Kluczową rolę w funkcjonowaniu Cerkwi unickiej odgrywali biskupi. Znajomość tej grupy społecznej, w sposób decydujący kształtującej postawy około czteromilionowej społeczności zamieszkującej wschodnie obszary Rzeczypospolitej Obojga Narodów, może przyczynić się do lepszego zrozumienia procesów dziejowych państw Europy Środkowo-Wschodniej oraz pełniejszego i prawdziwszego rozumienia „sytuacji interkulturowej” w regionie w ujęciu historycznym i współczesnym. Biskupi z racji swoich uprawnień mieli szczególnie odpowiedzialne zadania, a w swojej działalności dysponowali prerogatywami umożliwiającymi znaczący wpływ na przemiany dziejowe staropolskiego społeczeństwa, decydując o wyborze drogi społecznego i kulturowego rozwoju.

Z powodu braku dominującego ośrodka będącego centrum działalności unickiej metropolii kijowskiej w XVII i XVIII wieku oraz burzliwych procesów dziejowych XIX i XX stulecia archiwalia są bardzo rozproszone i znajdują się w zasobach bibliotek i archiwów m.in. Wilna, Lwowa, Kijowa, Charkowa, Petersburga, Wiednia. Efektem komunikacji ze Stolicą Apostolską jest dokumentacja przechowywana w archiwach watykańskich. Znaczącym wkładem we wprowadzenie jej do obiegu naukowego są obszerne opracowania wydawnictw źródłowych A.G. Wełykoho.

Pomimo wielu prac powstających w kręgach historyków polskich i ukraińskich konieczna jest dalsza kwerenda zasobów archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych zarówno polskich, jak obcych pod kątem słabo dotychczas rozpoznanych źródeł. Ciekawe rezultaty mogą przynieść badania nad spuścizną piśmienniczą hierarchów oraz nad źródłami będącymi świadectwem aktywności duszpasterskiej, towarzyskiej, kulturotwórczej.

Cenne dla badania wielu aspektów kulturowych mogłoby być zebranie i analiza materiałów ikonograficznych, np. portretów biskupów. Wśród grona hierarchów kilku mogłoby stać się tematem odrębnych opracowań biograficznych, np. Leon Kiszka.